

Prn^u Mln i: 2/

Posudek oponenta

Matěj Měřička, Doufali jsme, že nám bude líp. Život českého učitele v druhé polovině 19. století a v první třetině 20. století. Diplomová práce. UK FF 2013, 100 s. Vedoucí práce: doc. PhDr. Magdaléna Pokorná, CSc.

Diplomant se zabývá osobou řídicího učitele Vincence Pauluse (1840 – 1913) v Chrasti u Chrudimi, jež byla r. 1853 povýšena na město, čítající nyní něco přes 3000 obyvatel. Jeho protagonista představoval sociokulturní typ místního vlastivědného pracovníka, mj. aktivního činovníka spolku Budeč chrudimská a zakladatele muzea v Chrasti (1893). Angažoval se též v komunální politice. Normativní rámec jeho učitelského působení tvořila liberální školská reforma předlitavského ministra kultu a vyučování Leopolda von Hasnera (1869) zavádějící mj. národní školství, místní, okresní a zemské školské rady a povinnost pro učitele vyučovat týdně 30 hodin. Jejich společenské postavení se díky ní měnilo k lepšímu; učitelský plat se totiž zvyšoval v pětiletých intervalech po třicet let o 10 %. Učitelé jej nyní nezískávali od obcí, nýbrž jim byl vyplácen z pokladny příslušného okresu. Hasnerova reforma vytvářela též tlak na snižování přímého vlivu římsko – katolické církve na školství, což se ovšem v Chrasti projevovalo poněkud nevýrazně; bylo tomu tak zřejmě i díky tomu, že místní zámek a velkostatek patřil královéhradeckým biskupům.

Měřičkovu diplomovou práci (DP) výrazně ovlivnila okolnost, že jeho pradědeček Vincenc Paulus zůstal v rodinné paměti zachován jako veskrze úctyhodný člověk. Autor ve svém výkladu naráží ovšem na skutečnost, že zachovalé, někdy zřejmě jen útržkovité historické prameny, ne vždy umožňují pokrýt jednotlivé etapy jeho působení dostatečně plasticky. To je patrné na více místech textu, zejména pak v první kapitole nazvané pod vlivem Pierra Bourdieu *Kulturní kapitál*. Ve srovnání s ní jsou následující kapitoly propracovanější. Mám tím na mysli zejména pasáže o platových poměrech učitelů před a po Hasnerově reformě a výklady o spolkové činnosti a samosprávě. Řídicím učitelem v Chrasti byl Paulus jmenován r. 1879; tam se finanční příjmy jeho rodiny, již založil v 28 letech, přes počáteční stagnaci zlepšovaly (s. 42 ann.). Poněkud přitom však nerozumím formulaci v závěru 1. odstavce na s. 43 o tzv. quinquenálkách.

Pro učitele jeho typu byla představa o vlastním společenském statutu dána zásadou, že nesmí klesnout na kulturní úroveň společenského prostředí, v němž působí. Musí je sice „pozvedávat“, avšak nemůže očekávat, že se tak dostane na „jejich úroveň“ (s. 47). Škoda

jen, že pan Měříčka tuto interakci mezi duchovním aristokratismem, lidovostí a skepsí ve své DP soustavněji netematizuje, neboť je zřejmé, že Paulus není typem pokrokářského pedagoga. V jeho světovém názoru nebylo silně zakořeněno jen křesťanství jako základ jakékoliv vzdělávání (viz koncept Božského Učitele na s. 88), nýbrž i představa hierarchizovaného světa, v němž měl být žák učitelem podrobován téměř vojenské disciplíně (srov. s. 82 a 87). Proto zřejmě nepřekvapí, že se jeho působení v učitelském spolku chrudimská Budeč po nástupu královéhradeckého biskupa Edvarda Brynycha (1896) vyznačovalo jistou vstřícností k jeho agilnímu antiliberalismu (s. 51 ann.). Příznačné též bylo, že jako člen obecních zastupitelstev neusiloval o výraznější vliv. Navíc se zřetelně neangažoval ani jako člen místní školské rady v Chrasti (s. 69). Vůči svým nadřízeným byl aktivnější zpravidla jen tehdy, pokud šlo o dobrou pověst školy, jejímž byl ředitelem.

Formy jeho symbolického uznání autor chápe bourdieuvsky. Zkoumá přitom Paulusovo společenské vnímání vyjádřené způsobem, jakým byl titulován. Dále připomíná různé formy veřejného ocenění a pověst, již veřejně požíval, stejně jako jeho aktivity ke „slávě obce“ a festivity, kterých se zúčastňoval. Z výkladu pana Měříčky vyplývá, že Vincenc Paulus dosahoval výraznější míry emancipace na svém okolí svým národopisným sběratelstvím a svou publikací *Z pamětí města Chrasti na Chrudimsku* z r. 1897 (s. 77 an.). Potom následuje autorovo stručné líčení sfér společenských kontaktů vyplývajících bezprostředně z učitelské profese, tj. vztahy k žákům (viz disciplína) a jejich rodičům (viz docházka dětí do školy), kolegům (viz obezřetné řešení konfliktů na pracovišti) a nadřízeným, jakými byli duchovenští školní dozorcí, inspektoři a příslušné školní rady (s. 82 ann. aj.)

DP pana Měříčky odpovídá všem příslušným požadavkům. V zásadě má parametry odpovídající hodnocení stupněm výborně, jež by však měl při obhajobě potvrdit. Proto navrhuji, aby se při této příležitosti vyjádřil k následujícím námětům: 1. Jak by charakterizoval obecněji z hlediska kulturního, hospodářského a profesní skladby obyvatel úroveň společenské modernizace v Chrasti v době, kdy v ní Vincenc Paulus působil? 2. Jaké měl vlastně politické přesvědčení? 3. Do jaké míry jej lze považovat za pevnou součást a do jaké míry („jen“) za výkonného „experta“ komunálních elit v Chrasti?